LAGERHANTERING OCH STORT MINNE
MANAGING LAYERS AND MEMORIES

GUNILLA SVENSSON
ARKITEKTKONTOR
info@gunillasvensson.se

John Andersson
Lukas Annermarken
Stina Candefors
Sara Fahlsten
Mohammad Hussein
Linus Mannervik
Jenny Nilsson
Sara Olsson
Gunilla Svensson

Bildmaterial tillhör Gunilla
Svensson Arkitektkontor
där ej annat anges.

DESIRE – arkitektur för vår framtida livsmiljö.
23.08.18 - 23.09.18 Form/Design Center, Malmö.
#sverigesarkitekter #formdesigncenter

LAGERHANTERING OCH STORT MINNE
MANAGING LAYERS AND MEMORIES

Rationalitet och komplexitet
Rationality and complexity

Barriären som möjlighet
Barrier as opportunity

Gator genom Rom
Roads through Rome

Hårda strukturer mjuka lager
Hard structures soft layers

Öppna pedagogiska rum
Pedagogical open spaces

Utplånade liv och livslager
Destroyed lives and layers

Det kollektiva minnet
Collective memory

Att städa och att stöka
To neaten and to clutter

Trädgården som verkstad
The garden as a workshop

Boende, empati och form
Dwelling, empathy and form

Kunsthaus Bregenz, arkitekt/architect Peter Zumthor

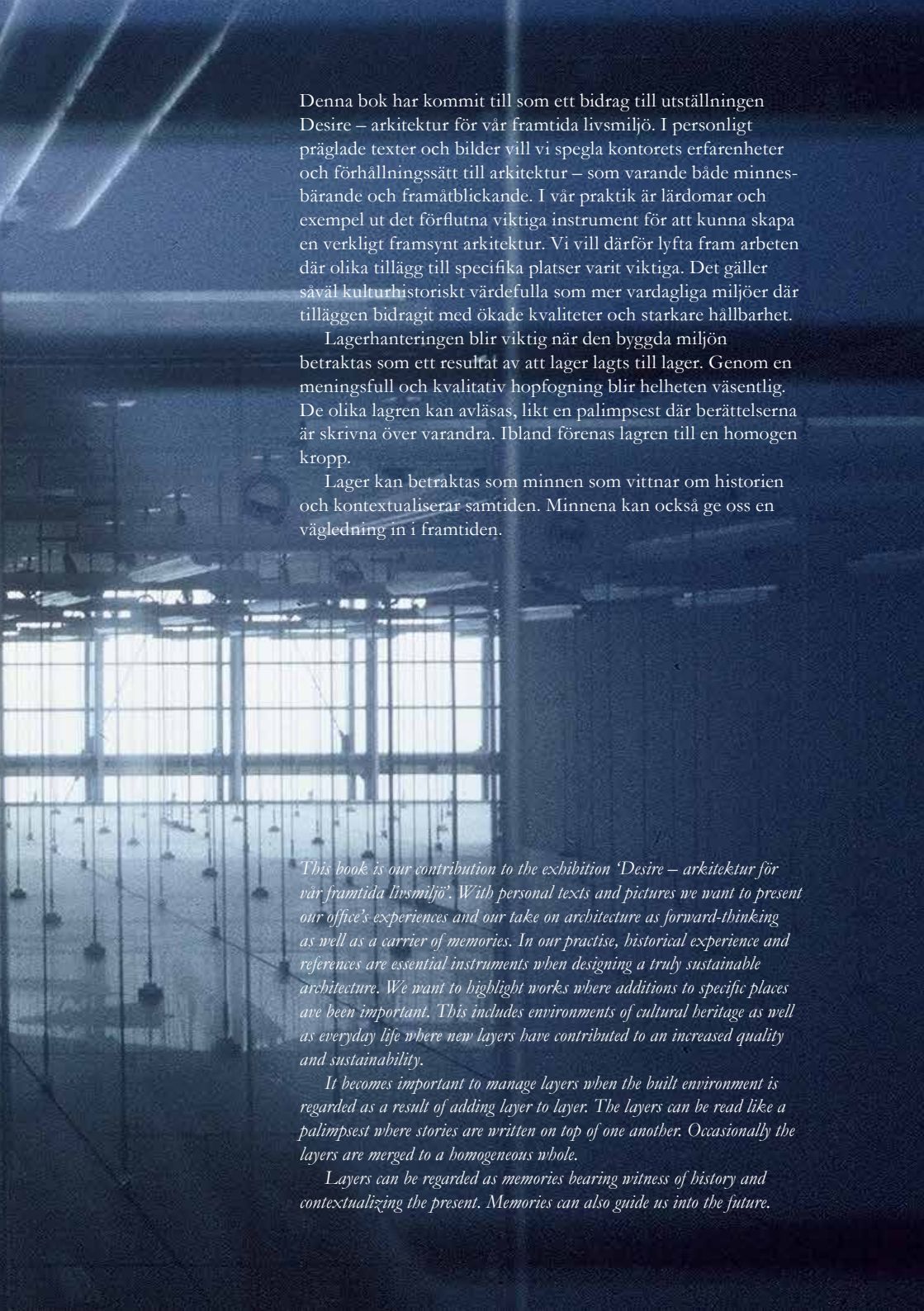

Denna bok har kommit till som ett bidrag till utställningen Desire – arkitektur för vår framtida livsmiljö. I personligt präglade texter och bilder vill vi spegla kontorets erfarenheter och förhållningssätt till arkitektur – som varande både minnesbärande och framåtblickande. I vår praktik är lärdomar och exempel ut det förflutna viktiga instrument för att kunna skapa en verkligt framsynt arkitektur. Vi vill därför lyfta fram arbeten där olika tillägg till specifika platser varit viktiga. Det gäller såväl kulturhistoriskt värdefulla som mer vardagliga miljöer där tilläggen bidragit med ökade kvaliteter och starkare hållbarhet.

Lagerhanteringen blir viktig när den byggda miljön betraktas som ett resultat av att lager lagts till lager. Genom en meningsfull och kvalitativ hopfogning blir helheten väsentlig. De olika lagren kan avläsas, likt en palimpsest där berättelserna är skrivna över varandra. Ibland förenas lagren till en homogen kropp.

Lager kan betraktas som minnen som vittnar om historien och kontextualiserar samtiden. Minnena kan också ge oss en vägledning in i framtiden.

This book is our contribution to the exhibition 'Desire – arkitektur för vår framtida livsmiljö'. With personal texts and pictures we want to present our office's experiences and our take on architecture as forward-thinking as well as a carrier of memories. In our practise, historical experience and references are essential instruments when designing a truly sustainable architecture. We want to highlight works where additions to specific places ave been important. This includes environments of cultural heritage as well as everyday life where new layers have contributed to an increased quality and sustainability.

It becomes important to manage layers when the built environment is regarded as a result of adding layer to layer. The layers can be read like a palimpsest where stories are written on top of one another. Occasionally the layers are merged to a homogeneous whole.

Layers can be regarded as memories bearing witness of history and contextualizing the present. Memories can also guide us into the future.

RATIONALITET OCH KOMPLEXITET
RATIONALITY AND COMPLEXITY

I arbeten med miljonprogramsområden är det viktigt att identifiera kvaliteter i befintlig miljö som är möjliga att ta fasta på. I en rad samtal med forskare inom sociologi och arkitektur från lärosätena i Malmö och Lund utkristalliserades vissa insikter kring värdet av dessa miljöer. Framför allt att de är barndomsmark för många människor och att de är platser som skapat identitet och tillhörighet. Det är det egentliga värdet – inte bara de befintliga husen.

Idag bebos dessa områden av helt andra kategorier människor än vad de var tänkta för. I många fall kan man idag betrakta dem som en kulturell smältdegel med människor från skilda delar av världen.
Bara detta ger dessa områden en stor potential i erfarenheter och minnen som kommer att påverka vårt gemensamma samhälle i positiv mening.

In projects regarding social it is important to identify qualities in the existing environment to use as starting points. In conversations with researchers from the universities in Malmö and Lund certain values specific to these areas crystallized. Many people grew up in these areas and that formed their identity and sense of belonging. This is the actual value – not just the buildings.

Today these areas are often inhabited by other groups of people than they were designed for. In many cases they van be regarded as a cultural melting-pot consisting of people from all over the world. This fact gives these places a huge potential in experiences and memories. We are convinced that this will have a positive impact on our future society.

Another quality is the rational structure. Historically, almost all buildings have been created with rationality as a base with regard to technology, materials and economy. The rationality of social housing is an asset and as a base on which to add new layers in order to create complexity and useful spaces.

Gårdsten, Sverige.

Gårdsten, Sweden.

Bern, Schweiz.

Bern, Schweiz.

Huvudgata i Gårdsten, Sverige.

Main street in Gårdsten, Sweden.

En annan kvalitet är den rationella uppbyggnaden. Historiskt sett har nästan all byggnation skapats med rationalitet som grund, tekniskt, materialmässigt och ekonomiskt. Miljonprogrammens rationalitet är en tillgång, en ryggrad på vilken det går att lägga nya lager för att skapa komplexitet och användbara rum.

En historisk förebild är den medeltida staden Bern i Schweiz. Den centrala delen av Bern började byggas under 1100-talet med en rationell stadsplan med parallella gator och gränder. Men staden upplevs som komplex eftersom gatornas rumsliga ordning består av ett flertal lager, som ordnar miljön i gata, källarförråd, arkader, butiker, bostäder och så vidare. Element som trappor, portomfattningar och arkadpelare har en utformning som ger platser som är möjliga att vara på. Entréerna ligger tätt, vilket ger en intensiv upplevelse av rörelse.

Denna ordning kan appliceras på existerande miljöer där komplexitet saknas. En ordning som kan omtolkas för vår tid. En miljö som bara har ett enda och likformigt lager kan inte överleva, men en miljö som medger boende, verksamheter, butiker och en differentierad territorialitet – i form av offentligt och privat – överlever och utvecklas.

A historical role model is the city of Bern in Switzerland. The historical center of the city was built in the 12th century with a very rational masterplan with parallel streets and alleys. But the city is perceived as complex since the spatial order consists of several layers. They arrange the urban space into streets, basements, arcades, shops, dwellings et cetera. The elements of staircases, pillars and surroundings of porticoes have a design that allows for multifunctionality. The entrances are located close to each other, which gives an intense sense of movement.

A similar order can be applied in existing environments that lack complexity. A spatial order that can be interpreted in a modern way. A place that only has one layer can hardly survive in the long run, but a place that allows for dwellings, shops, places to work and a differentiated territoriality – in the meaning of public and private – will live on and develop.

Huvudgata i Bern, Schweiz.

Main street in Bern, Schweiz.

Siedlung Halen, Bern, arkitekt Atelier 5.

Siedlung Halen,Bern, architect Atelier 5.

Bostadsområde, Waldegg, Zürich.

Housing, Waldegg, Zürich.

En spännande, modernistisk tolkning av Berns historiska stadskärna är Siedlung Halen av Ateljé 5. Bebyggelsen består precis som i Bern av smala parceller och komplex rumslighet.

Ett annat fenomen som är vanligt i miljonprogramsområdena är att de ligger som isolerade öar i ett landskap utan att vara rumsligt kopplade till andra stadsdelar. En metod för bygga samman bostadsområden och koppla dem till varandra kan hämtas från stadsutvecklingen i London. På medeltiden bestod Londons omland av byar förenade med vägar. King's Road ledde till exempel ut från Westminster till byar som Richmond och Ham, där kungen jaktmarker fanns. Bebyggelse började utvecklas längs King's Road och längs andra vägar. På så detta vis började London förtätas, med tydliga stråk och avläsbara bykärnor som fortfarande kan avläsas.

Samma sak kan göras mellan nutidens områden, så att de kopplas till varandra i förtätningsbara stråk. Lager läggs på lager och ger en möjlig kvalitativ utveckling av den moderna staden.

An exciting modern interpretation of the historical center of Bern is Siedlung Halen, a project by Ateljé 5 in the late 50s. A place that, similar to Bern, consists of narrow parcels and a complex spatial quality.

Another common phenomenon in these areas is the isolation from the surrounding townscape. They lie like islands in the landscape, without connection to other parts of the city. The development of London is an inspiration for how to connect these areas with each other and to other parts of the city. In the middle ages the surroundings of London consisted of villages connected by roads. An example is King's Road that connected the Westminster with hamlets such as Richmond and Ham, where the hunting grounds of the king were situated. New areas were developed along King's Road and other streets. In this way London grew to be the metropolis of today, with visible remains of the original villages.

Isolated areas in the cities of today can be connected and densified in a similar way. Layer is added onto layer which creates a possible development of the modern city.

BARRIÄREN SOM MÖJLIGHET
BARRIER AS OPPORTUNITY

I den komplexa struktur av lager som vår omvärld består av har många element mist sin ursprungliga funktion och utgör istället starka barriärer för hur vi rör oss. En historisk stadsmur agerar exempelvis avgränsande för den moderna stadens hopfogning med dess äldre delar. Muren minner om en viktig epok och förklarar stadens historia men har över tid blivit en barriär för den växande staden. På motsvarande sätt kan en äldre järnvägsviadukt som bryter genom staden eller en banvall som delar landskapet utgöra nutida barriärer trots att dess ursprungliga funktion var att binda samman områden.

Om barriärer raderas okommenterat riskerar minnet av deras historia att falla i glömska. Att konservera dem innebär att dess barriärverkan kvarstår. Om vi istället bygger vidare på lagret och ger det en ny funktion, kan minnet och framtiden samverka.

Our world consists of a complex structure of layers where many elements have lost their original function and instead have turned into barriers. A historical town wall e.g. can be a border between older and more recent parts of a town. Memories of the wall illustrate an important time in the past and explain the history of the town but the town wall has turned into a barrier for the growing town. In a similar way an older railway viaduct that leads through the town or a railway embankment that divides the landscape can be a barrier although its original intention was to tie together areas.

Uncommented demolishion of barriers puts the memory of its history at risk. To preserve them means that they continue being a barrier. If we instead put a new layer onto them and give them a new function, memory and the future can be combined.

Synliga lager i vägg, Como.

Visible layers in a wall, Como.

Naturpark Schöneberger Südgelände är en del av ett gammalt spårområde i Berlin.

Nature Park Schöneberger Südgelände is situated in an old railway area in Berlin.

Kalemegdan, Belgrad. Idag rymmer fästningens yttre vallgrav idrottsplaner.

Kalemegdan, Belgrad. Today the fortress outer moat holds a sportarea.

Park Planty, Kraków.

Park Planty, Kraków.

I Kraków ersattes den medeltida stadsmuren av ett parkstråk i början av 1800-talet. Staden hade då växt sig så stor att stadsmuren inte längre kringgärdade Krakóws väsentliga delar. Den mäktiga försvarsanläggningen hade blivit ett hinder för att kunna röra sig fritt mellan stadens nya och gamla delar. Större delen av stadsmuren revs därför och ersattes av Park Plant. Den tidigare barriären har på så vis omvandlats till ett vitalt rörelsestråk och en rekreativ grön lunga. Formen är så stark att minnet av stadsmuren lever kvar trots att endast mindre delar av muren finns bevarade i parken.

I den tyska staden Nördlingen har en liknande transformation ägt rum. När staden under 1300-talet hade expanderat utanför den äldre stadsmuren, ersattes den helt enkelt av en ny mur längre ut. Den gamla muren revs och ersattes av en gata som löper kring stadens äldsta delar. Minnet av muren kan avläsas i gatusträckningen, men till skillnad från stadsmuren verkar gatan sammanfogande.

In Kraków the medieval town wall was replaced by a park area in the early 19th century. The town had grown so much that the town wall no longer cirumscribed the important parts of Kraków. The mighty fortification had become a barrier for movement between the old and new parts of the town. Most of the wall was demolished and replaced with Park Plant. The former barrier has been converted to a vital passage for movement and a recreative green lung. The underlying structure of the area is so distinct that the memory of the wall is still alive although only small parts of it are preserved.

A similar transformation has taken part in the the german town of Nördlingen. When the town in the 14th century had outgrown the old town wall it was replaced by a wall further out. The old wall was demolished and replaced with a street that surrounds the oldest parts of town. The memory of the wall can be read in the street shape but in contrast to the town wall the street connects the adjacent areas.

Det finns flera exempel på äldre järnvägssträckningar som har transformerats till rekreationsstråk. I Paris centrala delar byggdes en äldre järnvägsviadukt om till ett grönt parkstråk på 1980-talet. De gamla industrispåren hade mist sin funktion i takt med att industriområdet omvandlades till bostadskvarter. Genom att ladda stråket med nya funktioner vitaliserades området utan att minnet av den industriella eran raderades. Parken, kallad Coulée verte eller Promenade plantée, anlades ovan gatunivå på spåren som löper mellan husen. Små trappor och hissar tillgängliggör parken från gatan. I arkaderna under viadukten inrymdes små ateljéer, butiker och kaféer.

I dagens stadsplanering måste vi ofta förhålla oss till offentliga byggnader som mist sin funktion. I Malmö har en ny stadion som uppfyller dagens krav på tillgänglighet och funktion byggts. Den ikoniska gamla stadion från 1958 är idag rivningshotad och i nuläget finns inga planer på att infoga den i ett nytt sammanhang och ge den nya funktioner. Malmö stadion uppfördes med omsorg, i relativt modern tid. Oavsett om den anses värd att bevara eller ej är det ett problem att livslängden på många samtida byggnadsverk är så kort.

There are more examples of old railway lines which have been transformed into recreational areas. In the centre of Paris an old railway viaduct was onverted to a green park area in the 1980s. The old railway lines lost their function when this part of town was converted to a residential area. By adding new functions to the area it was vitalized without losing its memory of the industrial era. The Park, Coulée verte or Promenade plantée, was built above street level on the railway viaduct that runs between the buildings. Small staircases and lifts make the park accessible from street level. Small studios, shops and cafes are located in the arcades under the viaduct.

Urban planning often has to relate to public buildings that have lost their functon. The old stadium in Malmö , dated 1958, has been replaced by a new one that meets the requirements of accessibility and function of today. Today the iconic building is threatened by demolition. There are no plans to give it a new context and function. The Malmö stadium was built with care and in relatively modern times. Regardless of the fact if it is worth keeping or not it is a problem that the life time cycle of many new buildings is so short.

Promenade plantée, Paris.

Promenade plantée, Paris.

Erzsébet tér i Budapest är en gammal bussterminal som har tranformerats till park med barer, butiker och uteservering.

Erzsébet tér in Budapest is an old bus terminal transformed into a park with bars, shops and a open-air cafe.

I de antika städerna Split och Palestrina har delar av de forna palatsen transformerats till stad. Strukturer, rumsindelning och nivåskillnader med trappor kan fortfarande avläsas. På så vis har lagren av olika tider byggts på varandra, sammanfogats och levt vidare utan att minnet av tidigare perioder har raderats. Förhållningssättet är hållbart ur så många perspektiv. Genom att försöka finna nya vägar för det vi idag ser som barriärer månar vi om vår historia, nedlagd arbetskraft och material.

In the antique cities of Split and Palestrina parts of the former palaces have been transformed to urban fabric. Structures, subdivisions of spaces and differences in levels with staircases can still be recognized. In this way layers from different times have been superimposed onto each other, merged and kept alive without the memory of former eras being deleted. This approach is sustainable in many perspectives. Through finding new ways of using what we today regard as a barrier we take care of our history, labour and material.

I Bari, Italien, är resterna av det antika templet integrerade i staden.

In Bari, Italy, the remains of the ancient temple are integrated into the city.

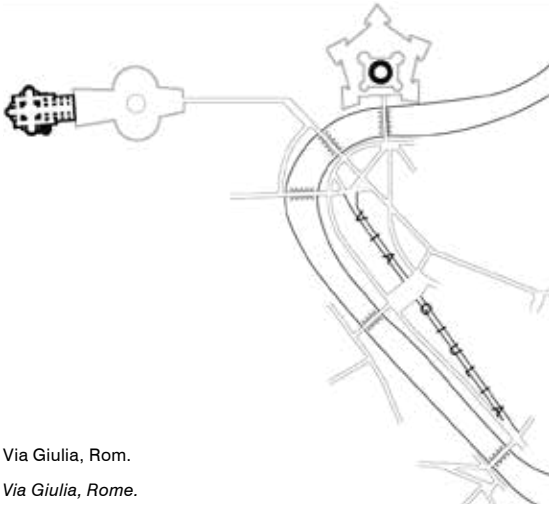

Via Giulia, Rom.

Via Giulia, Rome.

Torg i expanderat gaturum.

Expanded street as a square.

GATURUM I ROM
ROMAN STREET SPACE

I den svenska högmodernismen fanns flertalet planer för att lösa den växande biltrafikens framkomlighet genom att dra fram motorvägar rakt genom bebyggda områden. Turligt nog har de flesta städer i Sverige sluppit de bullriga barriärer sådana ingrepp innebär. Ibland kan dock radikala ingrepp i kompexa strukturer vara befogade. Då krävs att grundläggande hänsyn tas till rumsliga kvaliteter, kringliggande strukturer och befintliga lager.

När via Giulia anlades i mitten av 1500-talet var det den första av de långa, raka gatorna som drogs upp genom ett redan tättbebyggt Rom. Gatans funktion var att sammanbinda den katolska kyrkans administrationsbyggnader på andra sidan Tibern från Vatikanen. Det är tydligt att dess funktion är understödjande – palatsen och husen som vetter mot via Giulia har mycket pampigare fasader mot parallellgatorna; längs via Giulia är det i stället galler för fönster och portar. Trots att via Giulia med dagens mått mätt är ganska smal ger den raka gatan god uppsikt över vad som händer framför och bakom,

During Swedish high-modernism several plans were drawn up in order for the increasing motor traffic to access the cities by constructing motorways right through built-up areas. Luckily, most Swedish cities have been able to avoid these these plans which have noisy barriers as a consequence. Sometimes radical interventions in complex structures are justifiable. The quality of the space, adjacent structures and existing layers have to be respected, though.

When Via Giulia was constructed in the mid 16th century it was the first one of the long, straight streets built through an already densely built-up Rome. The purpose of the street was to connect the governmental buildings of the Catholic Church on one side of the Tiber with the Vatican on the other. Its function is clearly supportive – the palaces with their rears to Via Giulia have grander façades to-ward the adjacent streets. Along Via Giulia they seem rather closed with bars in front of windows and doors. In spite of Via Giulia being, by today's standard, a narrow street it is straight and can be well overlooked – there is no problem for lorries to move out of the

vilket skapar en god trafiksituation. Bristen på torg och uteserveringar på gatan ökar framkomligheten för transportörerna.

I nordväst slutar via Giulia i ett triangulärt torg, Piazza dell'Oro, vars form underlättar infart och utfart mot de tre broar som går mot Vatikanen och Castel Sant'Angelo, två för tiden viktiga platser för den katolska kyrkan. I sydost strålar vägen samman med den väg som går längs Tibern vid Ponte Sisto och ansluter därmed till vägnätet i centrala Rom och Trastevere.

Via Nazionale anlades i slutet av 1800-talet i samband med il Risorgimento som en hyllning till bildningen av den nya nationen Italien. Vägen går mellan Piazza della Repubblica vid Diocletianus termer (idag kyrkan Santa Maria degli Angeli e dei Martiri) och rakt mot Capitolium. Piazza della Repubblica är trots namnet snarare en glorifierad trafikknutpunkt än ett torg. Det består av en rondell kring vilken det finns en knutpunkt för buss och tunnelbana, samt en bensinstation och parkeringsplatser. Trafiklösningen kommer sig av att via Nazionale måste koppla till de stora vägarna som går på varsin sida om Termerna.

way if someone has to pass. The lack of squares and street-facing restaurants increases the accessibility for the lorries.

In the North-West Via Giulia terminates in a triangular square, Piazza dell'Oro. Its shape facilitates entry and exit to the three bridges going to the Vatican and Castel Sant'Angelo, two important locations for the Catholic Church in the past. In the South-East Via Giulia converges with the road following the banks of the Tiber by Ponte Sisto, thereby making the connection with central Rome and Traste-vere.

Via Nazionale was constructed in late 19th century in conjunction with the Risorgimento to celebrate the formation of the new nation of Italy. The road stretches from Piazza della Repubblica by the Baths of Diocletian (today the church Santa Maria degli Angeli e dei Martiri) to the Capitoline hill. Piazza della Repubblica is in spite of its name rather a traffic node than a square. It consists of a roundabout with a junction between the bus and subway as well as a fuel station and parking lots. The traffic solution comes from the need for Via Nazionale to connect to the large roads passing the Baths of Diocletian on either side.

Pollux, Capitolium i Rom.

Pollux, Capitoline hill in Rome.

Via Nazionale mellan Capitolium och Diocletianus termer.

Via Nazionale between the Capitoline hill and the Baths of Diocletian.

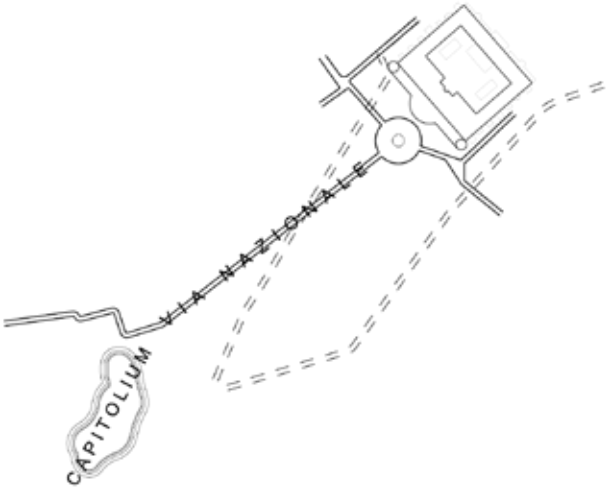

Åt andra hållet gör via Nazionale några tvära svängar innan den når Capitolium och ansluter i stället till Corso Vittorio Emanuele II. Det är som att någon glömde bort att det kunde finnas några viktiga historiska lager i närheten av Roms viktigaste kulle. Någon har nog verkligen gjort det. Under antiken och medeltiden har det funnits vägar med ungefär samma ändpunkter som via Nazionale; skillnaden är att de passerat vid sidan av Termerna. En sådan sträckning hade inte krävt samma intensiva trafiklösning. Å andra sidan hade den inte varit lika pampig.

Ytterligare ett antal storskaliga gatudragningar har genomförts i Rom från antiken till idag av olika skäl och med varierande resultat. De allra största skedde under den fascistiska regimen innan andra världskriget. Mussolini såg Rom som en gordisk knut och precis som Alexander fattade han svärdet, följde tidigare århundradens påvar, kungar och kejsare och högg fram långa, raka gator genom den komplexa stadsväven. Men en rak gata löser ingenting om den förstör en arkitektonisk idé i ena änden och försvinner i resterna av en bastion i den andra. En gata måste fungera i sig själv och även knyta an till stadsväven.

In the other end Via Nazionale makes a few abrupt turns before reaching the Capitoline hill and instead connecting to Corso Vittorio Emanuele II. It is as if someone had forgotten that there might be a few historical layers to consider that close to the most important hill in Rome. During ancient and medieval times there existed roads with the approximately the same endpoints as via Nazionale; the difference is that those roads passed by the Baths. A route like that has the advantage of not demanding such an intensive traffic solution. On the other hand it wouldn't have been so grand.

Another number of large-scale road projects have been constructed in Rome from ancient time until today for various reasons and with different outcomes. The largest ones happened during the pre-World War II fascist regime. Mussolini saw Rome as a Gordian knot and just like Alexander he took to the sword. Like popes, kings and emperors of passed centuries he slashed through the complex, urban fabric. But a straight street solves nothing if it destroys an architectural idea in one end and disappears into the remnants of a bastion in the other. A street must function in itself and also connect to the urban fabric.

Gata i Rom.

A street in Rome.

Det är inte lärdomar från Rom som har skapat de problem som förknippas med den klassiskt inspirerade stadsplaneringen, vare sig det handlar om användandet av fondmotiv eller rutnätsstad. Det är en fetischiserad bild av romersk antik som skapat problemen.

I det klassiska Rom kan en gata ha ett fondmotiv utan att gatan har sin slutpunkt i den platsen. I senare tolkningar av fondmotiv utmynnar gatan ofta i ett torg där fondmotivet finns. Det leder till skapandet av en platskrävande trafiklösning för att bilar ska kunna ta sig runt torget. När fokus ligger på fondmotivets synlighet och gatan utformas för parader blir gatufunktionen lidande.

It is not lessons from Rome that have caused the problems associated with the classically inspired city planning, be it the use of landmarks at the endpoints of the axis of the street – or 'axial landmarks' henceforth – or the grid plan. It is a fetishized image of ancient Rome that caused the problems.

In ancient Rome a street could have an axial landmark without the street terminating at that point. In later interpretations of axial landmarks the street often terminates in a square where the axial landmark is located. It leads to the creation of a space consuming traffic solution in order for vehicles to circumvent the square. When the visibility of the axial landmark is in focus and the street is designed for parades the function of the street as a street suffers.

Fondmotiv, Como.

Axial landmark, Como.

0-24

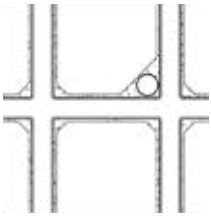

Rutnätsstaden.

Grid plan city.

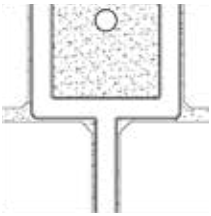

Kollision med fondmotiv.

Collision with axial landmark.

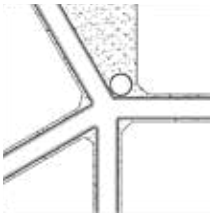

Tangerat fondmotiv.

Tangented axial landmark.

EUR, Rom.

EUR, Rom.

Andra planerare har tagit en annan idé från det antika Rom – rutnätsstaden. En rutnätsstad på en plats utan topografiska hinder kan fortsätta obegränsat tills det inte är möjligt att se om det finns något slut på gatan. De långa, raka gatorna utan fondmotiv minskar orienterbarheten. Det är klart att det förekommer andra typer av landmärken, men om de inte förhåller sig direkt till gatan är det lätt hänt att de försvinner ur sikt på något kvarters håll. Ibland väntar bara tomhet i slutet på strukturen: ett inhägnat industriområde, en åker eller en motorväg. När fokus ligger på att göra en repeterbar struktur och en stadsväv som enkelt kan beskrivas ur ett fågelperspektiv blir orienterbarheten lidande.

Välutformade gator kan bringa ordning i komplexa strukturer. I utformandet av en gata är förhållandet mellan de olika funktioner och verksamheter som använder gatan viktigt. Ett gatunät där gator kopplar till varandra på ett tydligt sätt och undviker att lägga komplexa trafiklösningar till komplexa trafiklösningar gagnar framkomlighet. Det är också viktigt att beakta hur den kopplar till andra gator och vad som finns i ändarna av den. Ett gatunät där fondmotiv och variationer i gaturummet används på ett medvetet sätt gagnar orienterbarhet.

Other planners have used another idea from ancient Rome – the grid plan. A grid plan in a landscape free from topographical impediments might go on until it's impossible to see if there is an end to the street. The long, straight streets without an axial landmark diminish the ability to navigate the city. In a grid city other types of landmarks exist, of course, but if they do not relate directly to the street they often disappear out of sight at a distance of a few blocks. Sometimes the structure terminates in a void: a fenced-off industrial area, a field or a motorway. When designing a repeatable structure and a city fabric easily navigated from a bird's-eye view is in focus the ability to navigate on street-level suffers.

Well-designed streets can bring order to a complex structure. In the design of a street it is important to consider the relationship between the functions of the street. A network of roads where streets connect to one another in a distinct way and which avoids adding complex traffic solutions is more accessible. It is also important to consider how it connects to other streets and what is located at either end of it. A network of streets where axial landmarks and variations in the streetscape are used deli-berately benefits the ability to navigate.

HÅRDA STRUKTURER MJUKA LAGER
HARD STRUCTURES SOFT LAYERS

Området South Bank var under många århundraden en plats dit London förpassade alla smutsiga verksamheter och oönskade personer. Området blev successivt tätt befolkat med många småföretag och industrier. Under andra världskriget bombades det av tyskarna och nästan totalförstördes. År 1943 tog London County Council (LCC) fram 'The London Plan', som gav en riktning för Londons rekonstruktion och vidare utveckling. Det bestämdes att South Bank skulle bli ett kulturellt centrum. Men det tog ända till 1951 för planen att komma till användning genom Festival of Britain, där South Bank blev det centrala området. Festival of Britain var av stor vikt eftersom den firade den ekonomiska och kulturella återhämtningen av Storbritannien efter kriget. Royal Festival Hall var desvärre den enda byggnaden från festivalen som inte revs när en ny konservativ regering tog över makten. LCC beslöt 1962 att komplettera RFH med byggnationen av ett senmodernistiskt kulturcentrum, bestående av tre byggnader med "walkways" som förband dem: Queen Elizabeth Hall, Purcell Room och Hayward Gallery. År 1976 tillkom The National Theatre. Detta kom att bli en av Storbritanniens största samling av offentliga, modernistiska byggnader.

The South Bank district was for many centuries the place where London consigned all its dirty works and problematic citizens. In the mid 19th century the area had a high density of population and small industries. During WW2 it was bombed by the Germans causing close to irreparable damage. 1943 the London County Council (LCC) introduced the 'London Plan', designating the South Bank as an area of culture. However, the London plan would only become a reality with the Festival of Britain in 1951, which made the South Bank its central piece. It had great post-war significance, reflecting the idea of post-war recovery and celebration. The Royal Festival Hall was the only Festival of Britain building that was not demolished at the end of the celebrations when a new conservative government came to power. In 1962 the LCC decided to expand the RFH with the construction of a late-modernist-style cultural centre, consisting of three 60's buildings and walkways to connect them, the Queen Elizabeth Hall, the Purcell Room and the Hayward Gallery. 1976 The National Theatre was built. This became the largest site of public, modernist buildings in Britain.

South Bank, Royal Festival Hall, London, arkitekter Robert Matthew och Leslie Martin 1983.

South Bank, Royal Festival Hall, London, architects Robert Matthew and Leslie Martin, 1983.

The National Theatre. London, arkitekt Denys Lasdun 1983.

The National Theatre, London, architect Denys Lasdun 1983.

South Bank 2007.
Foto: Sheila Burnett
(public domain).

South Bank 2007.
Foto: Sheila Burnett
(public domain).

De stora senmodernistiska byggnaderna gestaltades som en utvidgning av staden eller landskapet. ”Det är en arkitektur utan fasader men med byggda lager som likt geologiska strata har fogats samman på ett sådant sätt att de smälter ihop med staden och det omgivande flodlandskapet…’Skikten’ påminner om stadens gator och torg och kullarnas konturlinjer. De vittnar om rötterna till ett arkitektoniskt språk som är inspirerat av naturliga geologiska former.”[1]

Det kom mycket kritik mot dessa stora strukturer från lokalbefolkningen som inte tyckte om den nya arkitektoniska stilen. Efter mindre än ett decennium var de flesta publika platserna runt South Bank Centpre nedgångna och underanvända. De öppna strukturerna på bottenvåningen uppskattades ändå av exempelvis skateboardåkare.

På 1980-talet introducerades ”open foyer policy,” som gick ut på att öppna upp de kulturella byggnaderna till publiken under hela dagen. ”The Queen’s Walk” (1990) öppnade upp flodens södra kant till promenadsträcka för allmänheten.

Nytt torg vid sidan om Royal Festival Hall, 2015. Foto: Hugh Venables (public domain).

New square next to Royal Festival Hall, 2015. Photo: Hugh Venables (public domain).

The large structures of the late-modernist buildings were designed to be seen as extensions of the city or landscape. . ‘It is an architecture without facades, but with layers of building like geological strata connected in such a way that they flow into the surrounding riverscape and city… The ‘strata’ recall the streets and squares of the city and the contour lines of the hills. They bear witness to the roots of an architectural language inspired by natural geological form.’[1]

However, there was a lot of resistance from the local community to the building of these new structures, because of their dislike of the style of the architecture and in less than a decade, most of the public spaces around the South Bank Centre were suffering great neglect and underuse. The undercroft spaces were liked though by e.g. skateborders.

In the 80th the open foyer policy was introduced, making the buildings accessible for the public at all times of the day. ‘The Queen’s Walk’ (1990) opened up the riverbank as a promenade for the public.

1) Denys Lasdun. 1984. *Architecture in an age of scepticism.*

År 2000 producerades Southbank Centre Masterplan som beslutade om byggnationen av tre nya publika torg runt Royal Festival Hall, ombyggnaden av bottenvåningen av Queen Elizabeth Hall med flera. Under tidigt 2000-tal lades det till nya kommersiella lokaler på västra sidan av Royal Festival Hall mot floden och konserthallen totalrenoverades 2007.

Idag är South Bank ett livligt, attraktivt område. Det utgör ett exempel som visar att dessa senmodernistiska stora byggnader har en i grunden användbar struktur som tål att omformas av sina användare, få nya betydelser och användningar. Lager läggs kontinuerligt på lager vid Londons South Bank vilket gör detta området till ett spännande exempel för hållbar urban utveckling.

In 2000 a Southbank Centre Masterplan was produced, deciding on 3 new public spaces around Royal Festival Hall, the modification of the Queen Elizabeth Hall undercroft, etc. In the early 20th century new commercial spaces were added on the West side of Royal Festival Hall towards the Thames and the concert hall was renovated in 2007.

Today the South Bank is a vibrant, attractive area. It shows that these post-war modernist large buildings have a usable, adaptable structure that can be shaped by their users, overlaid with new meanings and uses. Layer is being added to layer continuously at London's South Bank rendering this area a remarkable example of sustainable urban development.

National Theatre upplyst på natten. Foto: David Samuel (public domain).

National Theatre illuminated at night. Photo: David Samuel (public domain).

Travelex
£10
National Theatre

Educatorium, Utrecht, arkitekt Rem Koolhaas 1997.

Educatorium, Utrecht , architect Rem Koolhaas 1997.

Utrecht University Faculty of Economics and Management, arkitekt Meccanoo, 1995.

Utrecht University Faculty of Economics and Management, architect Meccanoo, 1995.

ÖPPNA PEDAGOGISKA RUM *PEDAGOGICAL OPEN SPACES*

Mötet med den holländska arkitekturen på 1990-talet gav oss nya infallsvinklar på vad publika institutioner och universitetsbyggnader kunde innebära. Tidigare hade auktoritet, stramhet och slutenhet präglat utformningen av ”institutioner”. Meccanoos Handelshögskola och Rem Koolhaas (OMAs) Educatorium i Utrecht är institutionella byggnader som är transparenta, välkomnande och till viss del respektlösa i förhållande till traditionen. Samma verkan har exempelvis Erick van Egeraats högskola i Rotterdam där öppenheten ger stora ytor för möten, rörelse och plats.

Meccanoos Handelshögskola har en stark och logisk struktur med ”gator” och ”platser” som är centrala för möjligheten att orientera sig i strukturen. Huset är som en välfungerande stadsdel i form av en stor byggnad. De invändiga gårdarna med sina olika karaktärer skapar genomsiktlighet och en ljus innemiljö. Institutionen är inte bara en plats för föreläsningar och studier, utan också en mötesplats för studenter och lärare, ett ställe där man kan befinna sig under dag och kväll för samtal och läsning.

The Dutch architecture of the 90s provided a new take on what public institutions and university buildings could be like. Traditionally, 'institutions' were places of authority, austerity and closedness. The Faculty of Economics and Management by Mecanoo and the Educatorium by Rem Koolhaas (OMA) in Utrecht are institutional buildings which are transparent, welcoming and, to a certain degree, respectless towards tradition. The Erasmus University College by Erick van Egeraat in Rotterdam has the same effect with an openness that allows for large spaces for meetings, movement and space.

The Faculty of Economics and Management has a strong and logical structure with 'streets' and 'market places' that makes orientation easy. The building is like a well-functioning district formed as one big building. The internal courtyards have different characters, create transparency and light and make orientation easier. The institution is not only a place for lectures and studies but also a meeting point for students and teachers, a place for conversation and reading during daytime and in the evenings.

OMAs Educatorium öppnar upp för stora gemensamma rum, även om de rumsliga relationerna inte är lika avläsbara och tydliga som i Meccanoos arkitektur. Det förlösande i denna byggnad är det till synes respektlösa förhållningssättet till material och kombinationer av material. Äldre tiders institutioner bär oftast på idén om konsekvens: material som samverkar och bildar en klassisk helhet. Men i OMAs arkitektur är valen till synes slumpartade och atmosfären blir fri, förlösande och antiauktoritär.

Den holländska byggnad som kanske tydligast beskriver det vi inspirerats av och själva försöker utveckla i vårt arbete, är Rietvelds Designskola i Amsterdam från 1967, Gerrit Rietveld Academie. Undervisningen har sina rötter i 1920-talet och var i början starkt influerad av Bauhaus och De Stijl, men fick en mer självständig inriktning under 60- och 70-talen under Mart Stams ledning. Akademins byggnad beskriver en enkelhet, sprödhet, öppenhet och transparens. Den genomgående transparensen skapar kontakt mellan all verksamhet som pågår inomhus och utomhus. Arbeten kan ställas ut i vitriner som samtidigt är väggar mellan ateljéer och verkstäder. Husets atmosfär andas kreativitet och frihet.

The Educatorium by OMA has large common spaces, even if the spacial relations are not as distinct as in Mecanoo's architecture. But the liberating aspect here is its seemingly respectless approach towards material and the combination of materials. Earlier institutions were often built around the idea of consistency. Materials work together to form a classical whole. But in OMA's architecture the choices are seemingly accidental and the atmosphere is free, liberating and anti authoritative.

The Dutch building that most clearly describes what we are inspired by and try to develop in our work is The Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam from 1967. The pedagogy was developed in the 1920s and was originally strongly influenced by the Bauhaus and De Stijl schools, but developed into an independent style in the 60s and 70s under the leadership of Mart Stam. The building is simple, delicate, open and transparent. One has visible contact with all activity going on indoors and outdoors. Works can be exhibited in display cases that also serve as walls between ateliers and workshops. The atmosphere in the building is creative and free.

Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam.

Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam.

Novartis, av Diener & Diener Architekten, Basel 2005.

Novartis, by Diener & Diener Architekten, Basel 2005.

Samtliga dessa byggnader har kvaliteter som innebär att de kommer att vara användbara under lång tid framöver. I grunden är det öppenheten, transparensen och mångfalden av samlande platser som gör att de kommer att överleva.

I våra arbeten med undervisningslokaler och skolor är vår ambition att skapa liknande miljöer, som är öppna och generösa. Kommunikationsytor ska inte bara innebära rörelse, utan också skapa platser för gemenskap, vila och möten.

All these buildings have qualities that allow for good usability in the future. It is basically the openness, transparency and diversity that will secure their future.

In our educational architecture the ambition is to create environments which are similarly open and generous. Communication areas shall not only allow for movement but also be a space for community, rest and meetings.

I den gamla staden i Aleppo förstördes stora delar av den stora Umayyadmoskén. Foto: Wikimedia Commons (public domain).

In the old city of Aleppo large parts of the great Umayyad Mosque were destroyed. Photo: Wikimedia Commons (public domain).

Krak des Chevaliers är ett av de viktigaste bevarade medeltida slotten i världen. Foto: Wikimedia Commons (public domain).

Krak des Chevaliers is one of the most important preserved medieval castles in the world. Photo: Wikimedia Commons (public domain).

UTPLÅNADE LIV OCH LIVSLAGER *DESTROYED LIVES AND LAYERS*

Sju års krig i Syrien har sedan 2011 resulterat i tusentals dödsfall, tvångsförflyttning av mer än hälften av befolkningen och lämnat mer än 13 miljoner syrier i brist på livsmedel. Städer har skadats allvarligt, liksom infrastrukturer, fabriker och jordbruksgrödor. Huvuddelen av all service har upphört och den syriska ekonomin omvandlats från en statsekonomi till en informell ekonomi.

Enligt Världsbankens uppskattningar har kriget i Syrien hittills förstört 7 procent av bostäderna och skadat 20 procent. Upp till 470 000 människor har dödats och mer än hälften av befolkningen har blivit flyktingar. Den förödelse som orsakats av kriget i Syrien är katastrofal. I Syrien finns arkeologiska lämningar efter 5000 år av civilisation. Under kriget har många av dessa förstörts. Kriget har tyvärr också möjliggjort omfattande arkeologisk plundring.

Seven years of war in Syria since 2011 as resulted thousands of deaths, the displacement of more than half of the Syrian people and left more than 13 million in lack of food. The cities have been seriously injured and infrastructure, factories and agricultural crops damaged. Most services have halted and the Syrian economy has been transformed from the state economy into an informal economy.

According to World Bank estimates the war in Syria has destroyed 7 percent and damaged 20 percent of the housing. Up to 470,000 people were killed and more than half of the population have become refugees. The destruction caused by the war in Syria is catastrophic. In Syria there are archaeological remnants spanning 5,000 years of civilization. During the war many of these sites have been destroyed. The war has also enabled possible extensive archaeological robbery.

Flygfoto över Yarmuk i Syrien taget 2009-06-29. Nedan syns samma område vid 2017-07-02. Foton: Google Earth.

Aerial photo from Yarmuk in Syria 2009-06-29. Below the same area at 2017-07-02. Photos: Google Earth.

Stadsdelen Yarmuk ligger 8 km från Damaskus centrum men fortfarande innanför stadsgränsen, och grundades 1957. Området har en yta på 2,11 kvadratkilometer och är tättbebyggt med betonghus och smala gator. Inom stadsdelen finns två huvudgator: Yarmukgatan och Palestinagatan. Dessa och många sekundära gator så som Lubiagatan och Al Safadgatan är fyllda med affärer, taxibilar och bussar som når området i Damaskus centrum.

Innan kriget var levnadsvillkoren i Yarmuk i allmänhet goda. Det fanns fyra sjukhus och några specialkliniker i Yarmuk. I stadsdelen låg också tre teatrar: Zidan-teatern, Al-kalsa-teatern och teatern i det arabiska kulturcentrat i Yarmuk. Yarmuk var en fristad för många invånare som kom från de bombade delarna av Damaskus och dess grannstäder.

Yarmuk var länge relativt lugnt och fritt från spänningar, men i mitten av december 2012 inleddes en militär kampanj mot Yarmuk. Syriska MIG-plan bombade moskén al-Husseini i området, som inhyste många fördrivna människor från grannskapet. När sedan en våg av flyktingar började fly, posterades pansarvagnar vid torget utanför området och ännu fler blev dödade eller sårade.

Yarmuk is a district of 2.11 km² in Damascus located 8 km from Damascus center but still within the city limits, founded in 1957. The area is crowded with concrete houses and narrow streets. There are two main streets: Yarmuk street and Palestine street as well as many other secondary streets which are no less important than the main streets, such as the Lubia street and Safad street, which are filled with shops, taxis and busses that link it to the center of Damascus.

Before the war living conditions in Yarmuk were good in general. There were four hospitals and some specialist clinics in Yarmuk. In the district there were also three theaters: Zidan theater, Al-kalsa theater and the theater at the Arab culture center. Yarmuk itself was a haven for many residents from the bombed parts of Damascus and its neighboring towns.

Yarmuk was relatively calm and out of tension, but in mid-December 2012, a military campaign began in Yarmuk. Syrian aircraft bombed the al-Husseini mosque in the area, which contained many displaced people from the neighborhood. Many people were killed or wounded. That was followed by the positioning of tanks at the main square outside Yarmuk, then a wave of refugees began to flee.

Den ekonomiska återuppbyggnaden kompliceras av att kriget i Syrien ännu pågår. Den ekonomiska förstörelsen fortsätter och det är svårt att avgöra hur omfattande den är. Det finns ett akut behov av återuppbyggnad i Syrien, men snabba åtgärder kan leda till dåligt utformade och dåligt genomförda projekt. En allt för snabb uppbyggnad kan också uppmuntra till korruption, ineffektivitet och slöseri med resurser.

Kan återuppbyggnad av förstörda områden dra nytta av byggnader som har överlevt förstörelse? Strider, beskjutning och tunnlar har försvagat byggnadernas konstruktion, vilket gör det livsfarligt för befolkningen att återvända till sina hem. Faktum är att 90 procent av de förstörda områdena byggts under de senaste fyra decennierna som en följd av statens felaktiga politik, slumpmässigt och utan stadsplanering. Smala gator, dåliga byggnader och förfallna infrastrukturer.

The economic reconstruction process in Syria is complicated by the fact that the war has not stopped, that the economic destruction continues and it is difficult to determine how much is destroyed. There is an urgent need for the reconstruction of Syria, but rapid action can lead to poorly designed, poorly implemented projects, and will also encourage corruption, inefficiency and waste of resources.

Can reconstruction in ruined areas benefit from buildings that have survived destruction? Fighting, shelling and tunnels have weakened the structure of the buildings, making the return of people to their homes a threat to their lives and, in fact, 90 percent of the destroyed areas were built over the last four decades as a result of faulty policies. The areas were built randomly without urban planning, which resulted in narrow streets, bad buildings and declining infrastructures.

Yarmuk i Syrien.

Yarmuk in Syria.

Yarmuk i Syrien.

Yarmuk in Syria.

Yarmuk i Syrien. Foto: UNRWA (CC BY-SA 4.0).

Yarmuk in Syria. Photo: UNRWA (CC BY-SA 4.0).

Yarmuk i Syrien.

Yarmuk in Syria.

Det är ingen tvekan om att en ekonomisk återuppbyggnad är ett ämne som medför många utmaningar. Rekonstruktionen efter kriget blir inte en normal utvecklingsprocess utan en utvecklingsekonomisk process. Under normala omständigheter begränsas denna utveckling av ekonomiska prioriteringar, men efter krigssituationen måste den styras av ännu starkare prioriteringar än de ekonomiska, för att förhindra krig igen.

Om syrierna inte kan känna att landet tillhör dem alla, finns det ingen riktig möjlighet att bygga upp Syrien. Just nu ser detta ut att vara mycket svårt att uppnå.

There is no doubt that economic reconstruction is a topic that presents many challenges. But the important point is that post-war reconstruction is a developmental process, but not a normal development process. This development is under normal circumstances usually limited by economic priorities, but after the war the situation must spring from stronger priorities than economics, to prevent war again.

If not all Syrians feel that Syria belongs to them all, there will not be a real opportunity to rebuild Syria. At the moment, this appears to be very difficult to achieve.

DET KOLLEKTIVA MINNET
COLLECTIVE MEMORY

En strukturs kontinuitet är viktig för människors historia. Vi behöver fasta punkter där livet utspelar sig om och om igen, ställen där man kan hänga upp sina minnen och flera kan ta del av dem. Vi kan spegla oss i andra som levt på platsen och de som lever där nu. Vi kan föreställa oss det som kommer att bli och det som skulle kunna bli. Vi och platserna med alla deras spår blir delar i ett sammanhang, något större än oss själva och detta bidrar till att ge vår existens identitet och mening.

Det sägs att man i Rom känner sig som en romare oavsett om man är städare eller direktör. Den som är stolt över den plats man kommer ifrån eller bor på tenderar också att ta hand om platsen ifråga. Omsorg skapar i förlängningen hållbarhet. Ett medvetet omhändertagande förvaltar inte bara ett arv, utan tillåter förändring om det kan leda till förbättring. En bra och fungerande (stads-)struktur kan aldrig vara helt statisk, överlevnad kräver anpassning, men den kan ha mer eller mindre beständiga delar, som ett skelett i långsam evolutionär rörelse – med olika karaktärer som passerar och klär av och på det med för tiden och omständigheterna passande kläder.

The continuity of a structure is important for people's history. We need fixed points where life takes place over and over again, places where you can pin your memories and others can share them. We can reflect on others who once lived there and those who live there now. We can imagine what will be and what could be. We and the places with all their traces become part of a bigger context and this helps to give our existence identity and meaning.

It is said that in Rome you feel like a Roman, whether you are a cleaner or a vice president. People who are proud of where they came from or where they live also tend to take care of the place in question. Care in the long run creates sustainability. Conscious care manages not only a legacy, but allows change if it can lead to improvement. A good and functioning (urban) structure can never be completely static, survival requires adaptation, but it can have more or less permanent elements, as a skeleton in slow evolutionary movement with different characters passing and changing into appropriate clothes depending on circumstances.

Bazaar i Kashan, Iran.

Bazaar in Kashan, Iran.

”Elsewhere/Annorstädes” av Tania Ruiz Gutiérres, Malmö centralstation.

"Elsewhere/Annorstädes" by Tania Ruiz Gutiérrez, Malmö Central station.

Vi behöver fler allmänna platser som utformats med utgångspunkten att vara tillåtande snarare än att diktera och styra hur de används. Privata intressen som fastighetsägare och affärsidkare kan dra nytta av platser och gator och synergieffekter i nätverket, men de får aldrig villkora vilka som ska få uppehålla sig där, än mindre ska de få följa efter oss. Ett skräckexempel skildras i filmen Minority Report, där annonstavlor känner av vem som passerar och anpassar reklamen därefter.

Staden skall vara öppen för alla, publika platser bör i princip vara blinda. Detta är särskilt viktigt i en informationsera där företag och politiska krafter vet allt om oss och riktar och försöker styra oss med sina budskap. Vi behöver plats och tid att tänka själva, fantisera och bara vara.

Perrongerna på Malmö centralstation utgör ett lysande exempel på en reklamfri publik plats. Här har distraktionerna reducerats till ett videokonstverk, ”Elsewhere/Annorstädes,” som de väntande kan vila ögonen på och följa med i utan att känna att någon har en bakomliggande agenda mer än att möjligen skapa nyfikenhet och knyta mellanmänskliga band.

We need more public places designed to be permissive from the start rather than to dictate and control how they are used. Private interests such as property owners and business owners can take advantage of places and streets and synergies in the network, but they must never have the authority to decide who could dwell there, and they should not be allowed to tail us. A horror example is depicted in the Minority Report movie, where advertisement boards know who passes by and then customizes the ads.

The city should be open to all, public places should in principle be blind. This is especially important in an era of information where companies and political forces know everything about us and direct and try to control us with their messages. We need space and time to think for ourselves, fantasize and just exist.

The platform at Malmö Central Station is a brilliant example of an advertising-free public space. Here, the distractions have been reduced to a video artwork, ”Elsewhere/Annorstädes,” which commuters can watch without feeling someone has an underlying agenda more than possibly creating curiosity and link interpersonal ties.

I Sverige tenderar platser att överprogrammeras, varenda liten yta ska ha en funktion. Kommer det finnas någon plats över för slump, improvisation och friktion när vi dessutom har hjälp av extrem datorkraft som läser av oss och lagrar vårt beteende för att göra livet "enkelt" för oss? Är en stad där alla följer minsta motståndets lag en smart stad?

Ytterligare ett lager att lägga till diskussionen och vars potential och effekter fortfarande är svår att greppa, är den värld som kallas "augmented reality," förhöjd verklighet. Den Pokemon Go-feber som drabbade städer världen över gav en aning om hur det kan komma att bli. I sin jakt på digitala monster befann sig plötsligt horder av människor på oväntade platser och under dygnets alla timmar. Effekten av detta var övervägande positiv: deltagarna fick röra på sig och kommunicera på andra sätt än genom headsets och för staden i stort skedde en slags spänningsurladdning när olika grupper möttes.

In Sweden, places tend to be overprogrammed, every small has to should have a function. Will there be any place left for chance, improvisation and friction when we also get support from extreme computing power that reads us and stores our behavior to make life "easy" for us? Is a city where everyone is following the law of least resistance a smart city?

An additional layer to add to the discussion and whose potential and effect are still difficult to grasp, is the world called "augmented reality." The Pokemon Go-fever that hit cities around the world gave a hint of how it might become. In their quest for digital monsters suddenly there were hordes of people in unexpected places and during all hours of the day. The impact on people was imminent positive, participants moved about and communicated in other ways than through headsets, and for the city as a whole, some kind of tension discharged when different groups met.

Fotbolls-VM i Folkets park, Malmö.

World cup in Folkets park, Malmö.

Alhambra, Granada.

Alhambra, Granada.

Med bättre teknik i våra fickor och framför våra ögon kommer det vi kallar verklighet och den så kallade virtuella världen börja smälta ihop. Än så länge är det främst de digitala figurerna som förhåller sig till den fysiska världen, men det kan snart bli det omvända: där verkligheten förhåller sig till det digitala. Det är upp till oss att hålla oss à jour om vi vill vara med och påverka hur detta samspel ska te sig.

With better technology in our pockets and in front of our eyes, what we call reality and the so-called virtual world begin to melt together. So far, it is primarily the digital characters that relate to the physical world, but it can soon be reversed where reality relates to the digital. It is up to us to be active if we want to participate and influence how this interaction will evolve.

Pokemon Go-feber i Malmö.

Pokémon Go fever in Malmö.

ATT STÄDA OCH ATT STÖKA
TO NEATEN AND TO CLUTTER

Landskrona Citadell började byggas 1549 som en viktig del i Danmarks kontroll över Öresund. Sedan dess har anläggningen existerat växelvis under svensk och dansk kontroll och använts till bland annat fängelse och flyktingförläggning.

Vid 1700-talets slut hade vallområdet vid Landskrona Citadell förlorat mycket av sin militära funktion och successivt upplåts allt större delar av området för odling i olika former. Odlingarna kom sedemera att bli ett av Sveriges äldsta koloniområden. Från 1930-talet till 70-talet var koloniområdenas existens kring Citadellet starkt hotade av en vision att ”återställa” området till ett storslaget musealt, militärt objekt. Denna iver att städa inbegrep även många av områdets byggnader och medförde att tidslager raderades i strävan efter någon form av historisk autenticitet.

Den byggda miljön har en kapacitet att inrymma flera parallella historier. Ambitionen att rensa och renodla är ett underskattande av den kapaciteten. Citadellområdet är idag ett bevis på att ett och samma område kan inrymma museum, bostad, café, odling, verksamhetser, park, etcetera samtidigt.

The construction of the Citadel of Landskrona was started in 1549 as an important part of the danish control over Öresund. The complex has ever since existed in turns under Swedish and Danish flag and has for instance been used as prison and refugee quarters.

By the end of the 18th century the outwork of the citadel had lost most of its military function and started to be used for cultivation. Later on this became one of the first allotment areas in Sweden. From the 1930s to the 70s the allotment areas surrounding the citadel was threatened by a vision of 'restoring' the area as a grand historical artefact. The strive for some kind of historical authenticity and the eagerness to neaten also included many of the buildings in the area and resulted in the eradication of layers and their history.

The built environment has a capacity to embody several parallel stories. The ambition to clean up and to purify is an underrating of that capacity. The Citadel area of today shows that a single area indeed can take the role as museum, dwelling, café, gardening, business area, park, et cetera simultaneously.

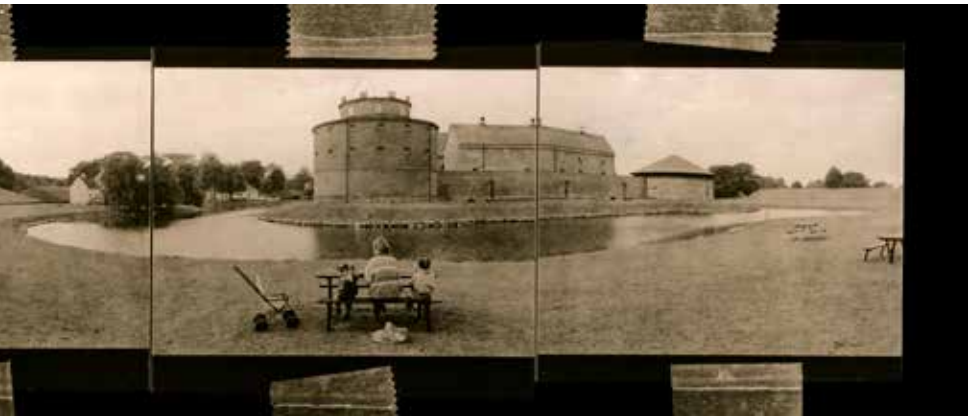

Landskrona Citadell, Sverige. Foto Janne Jönsson, Landskrona museum.

Landskrona Citadell, Sweden. Photo by Janne Jönsson, Landskrona museum.

Antika rester och vardagliga trivialiteter i Rom.

Antique remains and everyday trivialities in Rome.

Det redan existerande – de historiska lagren – kan få ökad relevans genom att vävas samman med det vardagliga och triviala stöket.

Ett annat exempel där det stökiga bjuds in är konstprojektet ”Between the Door and the Street” (2013) där Suzanne Lacy engagerade hundratals människor i samtal om social rättvisa och feminism.[1] Samtalen tog plats på trappavsatser och entréplatser längs en gata i Brooklyn, i linje med den stoop-sitting-kultur som finns i området. Här blir trappavsatsen – the stoop – en scen där samtal och möten kan äga rum på ett oplanerat och otvunget sätt, i gränslandet mellan det privata och det offentliga livet. Denna yta är fredad från gatans trafik och låter livet i byggnaden ta plats i det publika. Där finns också förutsättningar för livet och vardagen att göra sig hemmastatt och lämna avtryck i form av exempelvis blomkrukor eller sittplatser. Dessa små scenplatser understödjer ett ianspråkstagande av gatan och ger plats för det stökigt svårkontrollerade vardagslivet.

The already existing – the historical layers – can be given additional relevance when combined with the mess of everyday life and the trivial.

Another example of admitting the messy is the art project “Between the Door and the Street” (2013) directed by artist Suzanne Lacy brought together hundreds of persons in discussions regarding social justice and feminism.[1] The conversations took place on the stoops and in entrance courtyards along a street in Brooklyn, in line with the stoop-sitting culture in the area. The landing – the stoop – here becomes a scene where conversations and meetings can take place in the transitional space between private and public life. This spot is protected from the traffic in the street and let the life inside the building spill out in the public. There are also good conditions for everyday life to take place and leave traces in the shape of for example flower pots or seatings. These small scene spaces support appropriation of the street and give room for the clutter of everyday life.

1) Ramisetti, Kirthana. 2003. “In Brooklyn, Stoops as Scenes of Change”. Blog post, The Wallstreet Journal.

Ianspråkstagande av gata i Rom.

Appropriation of street in Rome.

Berlin.

Berlin.

Att bygga är att utöva kontroll över den fysiska miljön. Formen av det byggda påverkar hur platsen eller byggnaden kan tas i anspråk eller omförhandlas. Genom att mark upplåts som kolonilotter får Landskronabor möjlighet att med sina egna händer delta i formandet av den fysiska miljön. I samma anda säkerställer *stoops* i Brookyn ett fysiskt utrymme för det privata och personliga i det offentliga rummet. Utöver de rent faktiska begränsningar som det byggda utgör samverkar dess estetik till att framställa byggnaden eller platsen som tillåtande eller strikt, enfaldig eller mångfaldig, dynamisk eller förutsägbar.

Planerat byggande är i sin grund ett ordnande och tillrättaläggande. En städandets estetik som vill rensa, renodla och förstelna är lätt att finna och kan möjligen ses som ett uttryck för överdriven kontroll. En sådan strävan har sitt berättigande i vissa sammanhang, men för att skapa miljöer som är hållbara över tid krävs en stor ödmjukhet som välkomnar det stökiga och bjuder in till delaktighet och omhändertagande.

To build is to exert control over the physical environment. The shape of the built affects how the place or building can be used or renegotiated. The allotment gardens surrounding the Citadel of Landskrona allow residents of Landskrona to have hands-on influence over the physical environment. In the same spirit the stoops in Brooklyn secures physical space for the private and personal in a public realm. In addition to the effective limitations that the built environment means, its aesthetics presents the building or space as tolerant or strict, simple or diverse, dynamic or predictable.

Design is at its core a matter of arrangement and clarification. An aesthetic of cleaning, purification and conservation is therefore easy to find and can possibly be seen as a sign of excessive control. Such a strive is legitimate in some cases but in order to take part and care for environments that are sustainable over time a great humbleness is needed, as well as welcoming the disordered and inviting partaking and caretaking.

TRÄDGÅRDEN SOM VERKSTAD
THE GARDEN AS A WORKSHOP

Trädgårdar har följt människan under lång tid. De persiska trädgårdarna går tillbaka till 4000 f. Kr. Ett signum för den persiska trädgården var att den var muromgärdad, ett slutet rum för vila och avkoppling. Ordet paradis kommer från denna företeelse, det omgärdade gröna rummet. Trädgården har efter detta följt oss genom historien, i den medeltida klosterträdgården, den italienska renässansträdgården, den franska barockträdgården och den engelska landskapsträdgården, för att nämna några.

Under 1900-talet har det i Sverige skapats en mängd trädgårdar, som haft sin grund både i traditionen och i modernismen. Många av dessa trädgårdar är fantastiska platser, men i vissa fall så genomsyrade av estetik att de mer liknar ett finrum än en plats för avkoppling.

Arkitekten Klas Anshelm bodde i ett hus i Lund, med en stor trädgård. Platsen hade ursprungligen bebotts av antingen en mjölnare eller en slaktare, som var tvingade att ha sina verksamheter utanför de medeltida vallarna och den täta staden. Anshelm transformerade hus och trädgård till bostad och arkitektkontor.

Gardens have accompanied human beings for a long time. The Persian gardens are as old as 4000 B.C. The surrounding wall was significant for the Persian garden, a space for rest and recovery. The word 'paradise' comes from this phenomenon, the green space secluded by a wall. Since then, the garden has followed us through history, the gardens of the monasteries in the middle ages, the Italian Renaissance gardens the French Baroque gardens, and the English landscape gardens from 18th century and forward, to mention some.

During the 20th century a lot of gardens were created in Sweden. They were based on tradition as well as modernist ideas. These gardens are fabulous places, but in many cases so profoundly permeated by esthetic values that the function is more that of a parlour than a place of relaxation.

The Swedish architect Klas Anshelm lived in a house in Lund with a huge garden. Originally the site had been inhabitated either by a butcher or by a miller, who were forced to have their activities and work outside the medieval wall and the dense town. Anshelm transformed the house and the garden into a dwellingplace and an architect's studio.

Klas Anshelms trädgård, Lund.

Klas Anshelm's garden, Lund.

Persisk trädgård, fresk från Isfahan.

Persian garden, fresh from Isfahan.

Villa Lante, Italien.

Villa Lante, Italy.

Klas Anshelms trädgård, Lund.

Klas Anshelm's garden, Lund.

På det ursprungliga huset placerade Klas Anshelm takkupor, vindfång och verandor med ny raffinerad och enkel gestaltning. Tillägg som passade på platsen, oväntade och samtidigt naturliga.

I den djupa trädgården skapades det en mångfald av rum med häckar, träd, markbeläggning och små hus. Bland annat fanns det en ateljé till Anne-Grete Anshelm som var konstnär.

Trädgården upplevdes som ett ställe för experiment. Olika föremål hängdes i träd eller sattes i mark: rostiga plåtar, fjädrar till vagnar, glasföremål och strandfynd. Det var en spännande plats som inte var ett finrum, utan en verkstad. Det var underbart att kunna vandra omkring, sätta sig i ett hörn, eller äta middag på en av de många möblerade platserna.

Klas Anshelm trädgård hade ställen för alla tider, skapade av lager och minnen från erfarenheter man inte visste att de ägt rum, aldrig kommer att förstå, men som kan bli ens egna.

Klas Anshelm added dormer windows, porches and verandas to the existing house with a new and refined design. Additions that suited the place, unexpected but natural.

A lot of minor rooms were created in the garden with hedges, trees, pavements and small houses. One house was the studio of the artist Anne-Grete Anshelm.

The garden was experienced as a site for experiments. Different objects were hung in the trees and put in the ground. They could be rusty metal sheets, springs from old wagons, glass objects or findings from the sea. It was an exciting place, not a parlour but a workshop. It was wonderful to wander about, sit in a corner or to have dinner at some of the many pieces of garden furniture.

Klas Anshelm's garden had places for all moments, created by the layers and memories from experiences one did not know about and never would understand, but which could become one's own.

Siedlung Halen, Bern, arkitekt Atelier 5, 1961.

Siedlung Halen, Bern, architekt Atelier 5, 1961.

BOENDE, EMPATI OCH FORM
DWELLING, EMPATHY AND FORM

Att bo är att vara. Att bo är lika fundamentalt som att vara, existera.

Samtidigt kan ”att bo” ha många förtecken och te sig på vitt skilda sätt. Det finns skillnader i världen som handlar om kultur och levnadsvanor. Det finns också skillnader som handlar om var vi bor; landsbygd, stad, storstad – och ekonomiska skillnader som påverkar möjligheten att välja bostad.

Föreställningen om boendet och upplevelsen av bostaden rymmer därför också en mängd lager. Bilder, exempel och tankar om vad bostaden kan innehålla och hur den gestaltas, överlagras med minnen och grundläggande fysiska erfarenheter. I bostaden kommer människor också påtagligt nära det byggda, dess material och kvaliteter.

Arkitektens uppgift är att hantera den mång-lagriga process det innebär att skapa rum och byggnader som svarar mot boendeerfarenhetens komplexitet och att tolka och ge fysisk form åt de boendes behov – ibland på oväntade sätt.

To dwell is to be. To dwell is as fundamental as to be, to exist.

Consequently, the connotations of ”dwelling” can be expressed in a range of different ways. Throughout the world there are differences related to cultural habits and ways of living. There are also differences in respect of where we live - in rural, suburban, or urban areas – and economic differences that affect the ability to choose where to live.

The concept of dwelling and the experience of the dwelling are therefore multi-layered. Images, examples and ideas of what a home can contain and how it is designed, are blended with memories and basic physical experiences. In the dwelling, people also come close to built matter, its materials and qualities.

The role of the architect is to manage the multi-layered process of creating spaces and buildings that correspond with the complexity of the dwelling experience, and to interpret and provide physical form to the needs of the dweller – sometimes in unexpected ways.

Bostadsprojekt är en möjlighet att experimentera, gå nya vägar, ifrågasätta det gängse. Men ofta är det snarare motsatsen som vi har att hantera. Inte minst i tider av skenande byggpriser blir bostadsarkitekturen en konventionernas konst, där kvaliteten i det byggda skapas genom omsorg om de medel som står till buds, snarare än tillgång till stora resurser.

I vårt arbete med bostadsarkitektur är därför empati en stor drivkraft snarare än form – empati som inlevelsen i hur det är att vara – men det är formen som kommunicerar empatin. På det viset är bostadens arkitektur en komplex uppgift. Det handlar om hur rummen formas och relaterar till varandra, att uppmuntra till och ge utrymme för olika sätt att vara: att vara tillsammans eller ensam, att kunna äta, vila, arbeta och leka.

Ett sätt att skapa komplexitet i bostaden är att arbeta med motsatser och kontraster; öppet och slutet, stort och litet, mörkt och ljust, högt och lågt.

I stora bostadsprojekt där målgruppen är en mängd olika och för oss okända människor är det viktigt att få med kvaliteter och användbarheter, men också intressanta rumsligheter som skapar välbefinnande.

Residential architecture provides opportunities to experimentation, exploring new paths and questioning the commonplace. Commonly this is not the case at hand. Not least in times of increasing building costs, residential architecture turns into an art of conventions: creating qualities in the built environment by carefully managing available resources, rather than having access to large assets.

When creating dwellings, our main motivation is empathy, rather than form – empathy as a sensibility to the experience of being. Empathy, however, must be communicated through form. As an exercise in empathy, the design of dwellings becomes a complex task. It deals with the shaping of spaces and their relation to one another, with encouraging heterogeneity and providing necessary space for being: together or alone, opportunities to eat, rest, work and play.

Working with contrasts and opposites is one way to create complexity in dwellings: open and closed, large and little, light and dark, high and low.

In large housing projects where the target group consists of a variety of unknown people, it is important to create qualities and usefulness, but also interesting spaces that enable well-being.

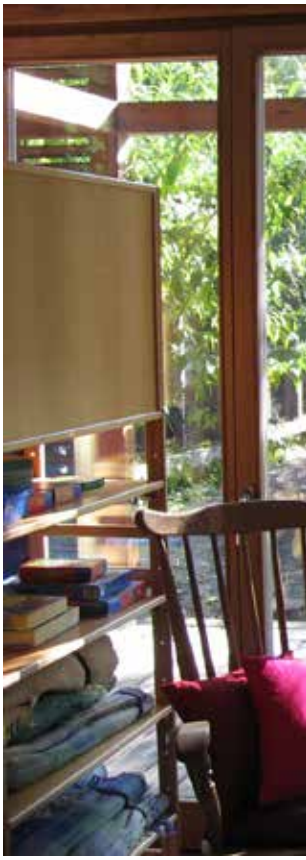

Bostad i Schweiz.

Residence in Switzerland.

Bostad i Ishinomaki, Japan.

Residence in Ishinomaki, Japan.

Interiör Huseby Bruk, Sverige.

Interior Huseby Bruk, Sweden.

De engelska arkitekterna Alison och Peter Smithson använde ordet ”hullingar” för att beskriva att arkitektur måste innehålla företeelser på vilka människor kan applicera och hänga upp sina liv, sitt varande. Kontrasterna och hullingarna kan betraktas som möjliga lager i arkitekturen, som möjliggör för de boende att själva bidra med nya lager.

I arbetet med bostäder för privata beställare finns det oftast en uttrycklig önskan som ska förverkligas. I dessa fall är det viktigt att kunna tillföra ännu mer, lägga ytterligare lager av kvaliteter och möjligheter på en definierad önskan.

Bostaden handlar aldrig om enbart själva bostaden, utan lika mycket i vilket sammanhang den finns. Bostaden är därför alltid starkt kopplad till ett sammanhang, en plats, ett landskap och/eller en urban tanke.

Om inte bostadens sammanhang är meningsfullt och användbart är den inte heller hållbar på lång sikt. Att bo är inte bara att bo – att bo är att vara.

The English architects Alison and Peter Smithson used the word ”barbs” to describe how architecture must contain elements which people can appropriate and integrate into their lives, their being. These contrasts and barbs can be considered as possible layers in the architecture, enabling the residents to contribute by adding layers through usage.

When working with residential projects for private clients, there is usually an explicit aspiration to be realized. In these cases, it is important to layer this defined aspiration with qualities and possibilities.

The design of dwellings is never just about the dwelling itself, but just as much about its context. A dwelling is therefore always strongly linked to a context, place, landscape and, where applicable, urban ideas.

Unless the dwelling exists in a meaningful and useful context, it cannot be sustainable in the long run. To dwell is not just to reside – to dwell is to be.

Le Corbusier sommar-bostad, från utställnngen Living på Louisina 2011. Foto: Ola Nielsen.

Le Corbusiers summer residence from the exebition Living at Louisina 2011. Photo: Ola Nielsen.